

**Сценарій проведення виховної години
присвяченій 95-й річниці з дня народження
Василя Олександровича Сухомлинського**

ЖИТТЯ ТА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

Група №108.

Класний керівник: Рябоволенко А.М.

сmt. Томаківка

2013 р.

Мета: Збагатити знання учнів про життя та творчість Василя Сухомлинського.

Учитель. Хто зображений на портреті?

Що ви знаєте про цю людину?

1. Повідомлення групи «бібліографів»

Народився Василь Олександрович Сухомлинський у 1918 р. в с. Василівка на Кіровоградщині в незаможній сім'ї. Батько його, Олександр Омелянович, орав, працював столяром і теслею, майстрував інструменти та колеса. Мама, Оксана Юдівна, працювала в колгоспі. У Василя Олександровича було двоє братів — Іван і Сергій і сестра Меланія.

Зимовими вечорами, коли мама сиділа над шитвом, вона розказувала дітям казки. Змалку батьки виховувати в дітей любов до книги.

Василь Олександрович ріс допитливим і цікавим. Любив малювати, мав чудову пам'ять.

Понад 35 років працював Василь Олександрович учителем і директором Павлишської школи. У педагогічному щоденнику він записував свої спостереження за поведінкою дітей. А потім складав повчальні оповідання та казки.

2. Повідомлення групи «пошуковців»

НАВЧАННЯ Й ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ 6-РІЧНОГО ВІКУ

У 1951 році, як писав В.Сухомлинський у книзі *"Серце віддаю дітям"*, він розпочав навчання шестирічних першокласників. Ідея більш раннього навчання дітей постійно супроводжувала педагогічні пошуки вчених. Однак, на терені колишнього СРСР довготривалий експеримент з навчання шестирічок було розгорнуто саме у Павлиші.

Вчений називав свій експеримент підготовкою дітей до систематичного навчання. Однак навіть короткий аналіз *"інколи радості"* дозволяє вважати, що це була цілісна система навчання дітей шестирічного віку. При цьому педагог враховував такі особливості дитячого мислення, як образність, пластичність, емоційна збудливість думки. Саме на них спирався вчений, коли проводив з дітьми уроки *"живої думки"*.

Звичайно, спостереження дітей у навчанні достатньо використовували Ж.-Ж. Руссо, Л.М.Толстой, К.Д.Ушинський. Але В.О.Сухомлинський по-новому використовує природу як широкий засіб загального розвитку дитини. Головним завданням таких уроків серед природи був розвиток у дітей здатності до кольорового та просторового відчуття. Педагог не просто вчив дітей спостерігати, але й спонукав помічати у звичайному - незвичайне, відчувати та емоційно переживати гаму різноманітних кольорів і відтінків. Подібні досліді проводяться у школах сучасної Японії, де учні розрізняють до 300 кольорів і відтінків.

Щодо виховного впливу казки на особистість шестирічного школяра, то В.Сухомлинський, природно, є новатором. Тому у Павлиській школі вперше у ті роки була обладнана дитяча кімната казки. При цьому кімната була незвичною не лише за інтер'єром, але й за змістом діяльності дітей у ній.

Поступово у процесі занять серед природи та у кімнаті казки накопичувався позитивний досвід дітей, на основі якого дітей спонукали до усного складання казок. Загалом ця робота у Павлиші продовжувалась до 7-го класу (старші школярі щорічно складали не менше двох казок). У меморіально-педагогічному музеї В.О.Сухомлинського нині зберігається 70 томів дитячих казок. Положення та досвід вченого у цьому аспекті у наш час використовуються у багатьох школах України та за кордоном.

Принципово по-новому впроваджував вчений і методику навчання грамоті, використовуючи при цьому образні порівняння природи. У наш час цей метод у технології навчально-виховного процесу називають адитивним. Поступово Василь Олександрович підводив дітей до сутності людських взаємин. Суттєво, що всі шестирічні учні оволодівали вміннями читати, мали достатній словниковий запас і творче особистісне самовираження.

Учитель.

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ФОРМУВАННЯ ГУМАННОЇ ОСОБИСТОСТІ

Новаторським за своєю суттю є положення педагога про гармонію суспільних та індивідуальних потреб у структурі особистості. У тогочасній педагогіці згадане положення зводилось до того, що особисті інтереси мають підпорядковуватися потребам колективу, суспільства. Тому кардинально змінюється і саме співвідношення особистості і колективу. Зазначимо, що домінуючим стилем взаємин у тоталітарній державі (СРСР) був конформістський (як всі, так і я).

В.Сухомлинському вдалося його замінити нонконформістським, за яким дитина і в школі може виявляти власні найнеповторніші грані діяльності та поведінки. Суттєвим є те, що у системі В.Сухомлинського дитина наділялася значною автономією. Але вчений, розуміючи різницю рівнів задатків і здібностей дітей, продовжував удосконалювати гуманний стиль взаємин у колективі, підсумовуючи, що саме формування моралі поведінки у школярів дозволяє мати рівні можливості для гуманного, морального зростання.

Загалом, виховання гуманності, на думку педагога, починається з виховання любові до всього живого, до матері, бабусі, рідних. У книгах *"Серце віддаю дітям"*, *"Народження громадянина"*, *"Павлиська середня школа"* педагог розкриває конкретні форми становлення гуманної поведінки дітей. Серед них: створення лікарень для пташок і тварин, допомога немічним, участь в естетизації інколи і селища тощо. Формуванню гуманізму дітей сприяло також створення галереї портретів матерій найвідоміших людей світу.

У програмі роботи школи поряд із загальними категоріями стику (моральний ідеал, гідність, чесність, працьовитість, справедливість) достатньо реалізуються й такі, як щастя, радість, совість, співчуття, духовність. Саме останні і відображають зміст гуманності як інтегральної риси підростаючої особистості.

Проте заслуга вченого полягає не лише в тому, що він включив ці поняття до приграм, але, насамперед, в реалізації цих понять у практиці роботи Павлиської школи.

У школі поважали гідність дитини, оскільки без любові і поваги до вихованців, за переконанням В.Сухомлинського, будь-які розмови про гуманність і людяність спіють порожнім звуком. Природно, що формування гуманності школярів здійснювалося у Павлиші шляхом використання *"Хрестоматії моральних цінностей людства"* та *"Хрестоматії з етики"*. Ці рукописні матеріали постійно поповнювалися вченим та його колегами і слугували розвитку у дітей людяності, доброти, гідності.

В умовах гуманізації виховання вчений по-новому осмислював суть взаємин колективу і кожного вихованця, розвивав ідеї А.С.Макаренка щодо виховного впливу колективу на дитячу особистість. У роботах *"Виховання колективізму у школярів"*, *"Духовний світ школяра"*, *"Розмова з молодим директором школи"* він встановлює принципи взаємозалежностей особистості і колективу. На думку педагога, колектив лише тоді позитивно впливає на становлення кожного вихованця, коли сам має насичене духовне життя та складається з яскравих особистостей. За цих умов кожен вихованець здатен впливати на загальний стиль взаємин у колективі, збагачуючи при цьому один одного, що дозволить гармонізувати взаємини у дитячому співтоваристві.

МОРАЛЬНО-ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

У праці *"Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості"* В.О.Сухомлинський пише: "Праця і тільки праця - основа всебічного розвитку особистості. Не може бути й мови про всебічний розвиток, якщо людина не пізнала радості праці". Зaslугою вченого є розроблення ним, у книзі *"Павлиська середня школа"*, принципів і трудового виховання: єдність трудовою виховання і загального розвитку особистості - морального, інтелектуального, естетичного, фізичного; розкриття та розцінок індивідуальності в праці; раннє включення у продуктивну працю; різноманітність видів праці; постійність, неперервність праці; елементи продуктивної праці дорослих у дитячій праці; творчий характер праці, поєднання зусиль розуму і рук; спадкоємність змісту трудової діяльності; цілісний характер продуктивної праці; посиленої трудової діяльності; єдність праці та багатогранного духовного життя.

У процесі організації продуктивної праці педагогічний колектив враховував особливості об'єктивних (зміст праці, її характер та цілі підготовки, час виконання трудових завдань) та суб'єктивних (рівень усвідомлення учнями необхідності участі й трудовій діяльності, відповідний емоційний настрій) факторів. Враховуючи особливості даних факторів, у школі прагнули, щоб виконання завдань поєднувалася і включенням у повний цикл сільськогосподарських робіт (колективно або невеликою групою), щоб потижнево кожен учень трудився 4-6 годин, а трудові процеси здійснювалися під керівництвом вчителів, кращих спеціалістів чи колгоспників.

Центральною у педагогічній системі В.О.Сухомлинського є ідея гармонійно

розвиненої особистості. Незадовго до відходу у небуття вчений підготував доповідь для захисту докторської дисертації за сукупністю робіт під назвою *"Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості"*, де вчений розкриває складники всебічного розвитку особистості учня у період його навчання. За традиційного підходу до компонентів всебічного розвитку вчений, разом з чим, по-новому окреслює власне розуміння змісту виховання та шляхів його реалізації.

У розвитку особистості першорядного значення він надавав розумовому вихованню. Ідеалом школи є те, щоб у життя не вступала жодна невихована у розумовому відношенні людина. Невігласи небезпечні для суспільства, незалежно від того, освічені вони чи ні. Невіглас не може бути щасливим сам і завдає нещастя іншим. Той, хто вийшов зі стін школи, може чогось і не знати, але він має бути розумною людиною. Розумова вихованість, на думку Сухомлинського, нерівнозначна обсягу набутих знань: "Уся суть у тому, як відбувається життя знань у складній і багатогранній діяльності людини".

Важливе завдання школи педагог вбачав у формуванні стійких переконань, вихованців. Знання стають переконаннями за умови, коли у школі живуть ці переконання - у взаємовідносинах між вихованцями і педагогами, в їхніх вчинках, прагненнях, радощах і прикрощах. Моральний розвиток, писав педагог, є складне життя переконань - їх народження, розпиток, зміцнення, вираження у вчинках.

Центральним у розпитку дитячої особистості, на думку вченого, є трудове виховання. Особливого значення, у зв'язку з цим, він надавав єдності трудової культури і загального розвитку - морального, розумового, естетичного, фізичного; розкриттю, виявленню і розпитку індивідуальності й праці, високій моральній сутності праці, її суспільно-корисній спрямованості. Педагог вважав за необхідне широко залучати дітей та молодь до різноманітних видів продуктивної праці. Природно, що трудове виховання розпочинається за шкільною партою, оскільки навчання є найважливішою справою для школяра.

Загалом, розкриваючи особливості формування всебічно розвиненої особистості, вчений розкриває наступну педагогічну закономірність: між виховними впливами існують десятки, сотні, тисячі залежностей і зумовленостей, а ефективність виховання визначається тим, як ці залежності й зумовленості враховуються і реалізуються на практиці.

Серед шляхів і засобів формування всебічно розвиненої особистості у школі педагог вирізняв навчання, рідну природу, працю, слово, традиції, експериментування, багате духовне життя вихованців. За словами вченого, школа стає "колискою народу", якщо в ній панують культ Матері, Батьківщини, Людини, культ Слова. Саме за цих умов і можливе формування юного громадянина.

ЕТНІЧНІ ЗАСАДИ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ

В.О.Сухомлинський першим у вітчизняній педагогіці 50-х років розпочав організацію педагогічного просвітництва батьків.. Навчання батьків здійснювалося диференційовано. Як вважав педагог, батьки мають вчитися стільки ж років у батьківській школі, скільки й діти. Загалом у педагогічній системі І.Сухомлинського утвердилася психологічна система родинно-шкільного

виховання, за якою батьки повинні були стати активними помічниками вчителів. Цьому сприяло не лише навчання батьків, але й спільне проведення свят і традицій, різноманітної суспільно-корисної діяльності.

У *"Батьківській педагогіці"* вчений кардинально, по-новому осмислює взаємозв'язки родини і інколи. Головним у цьому зв'язку вис-гупає глибоке народне підґрунтя. Спираючись на народні бувальщини, леї сиди, оповіді, вчений розкриває кращі набутки етнічних засад виховання. За Сухомлинським, кожен народ продукує свою систему етнічних цінностей, яка найповніше відображає його ментальність, особливості національної свідомості. Ці цінності народ відтворює і розвиває через мову, літературу, мистецтво, фольклор, виробничі відносини, побут, а також через звичаї і традиції.

Отже, у зазначеній вище книзі автор доступно, яскраво й образно показує зразки родинного виховання дітей та молоді з урахуванням етнічних засад нашого народу.

У праці *"Як виховати справжню людину"* він радить майбутнім матерям і батькам вивчати історію свого народу, виробляти шанобливе ставлення до близьких, оскільки свяtimi, за його переконанням, є слова; народ, мати, батько, син.

У *"Листах до сина"* й *"Листах до дочки"* вчений підтверджує своє переконання і дає конкретні поради щодо підготовки молоді до родинного життя.

ІДЕЇ СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ-ВИХОВАТЕЛЯ

У *"Павлівській середній школі"* В.Сухомлинський розкриває складові педагогічної професії. При цьому він на конкретних прикладах показує особливості становлення керованого ним колективу. Природно, що найважливішим у педагогічній діяльності, за його переконанням, є любов і повага до дітей. Без сумніву, Василь Олександрович сам був феноменальним вчителем, оскільки, за винятком біології, хімії і фізики у старших класах, сам міг провести будь-який урок (і проводив). Звичайно, він насамперед постійно збагачувався знаннями. Його бібліотека включала всю тодішню не лише фахову, а й соціологічну, психологічну, педагогічну літературу, яка видавалася в тодішньому Союзі РСР. Маловідомим є той факт, що коли вчителі словесності й класоводи відмовилися писати творчі роботи, то на засіданні психологічного семінару він поставив на обговорення 20 (як йому здавалося, кращих) власних творів. Природно, психологічний семінар був суттєвим чинником становлення майстерності павлівських вчителів.

На заняттях семінару не просто обговорювалися певні теми, а обов'язково щоразу дискутувалися проблеми невстигаючих дітей, дії окремих учнів. При цьому В.Сухомлинський спонукав вчителів до глибокого аналізу з урахуванням психологічних та індивідуальних особливостей кожного учня.

У книзі *"Сто порад вчителю"* вчений розкриває технологію власної творчості (поради молодим учителям - початківцям, педагогам-вихователям, творчим особистостям. Подає поради щодо зміцнення учителів поняття "покликання вчителя" (як його формувати, які якості необхідно мати вчителю-вихователю, як

навчитись виховувати себе, власну самодисципліну та боротись з лінощами). Для того, щоб виявляти власну творчість вчитель, за Сухомлинським, має глибоко володіти фактичним матеріалом, який він "доносить" до дитячої дуті (він має знати на 2-3 порядки більше, ніж це передбачено навчальною програмою). Особливо наголошував Сухомлинський на необхідності знання вчителя психології дитячої особистості (на "розуміння стану дитячої душі"). З цією метою у період його діяльності у Павлинській школі успішно функціонував "Психологічний семінар для вчителів".

У *"Розмові з молодим директором школи"* він стверджував, що керівник повинен постійно вдосконалюватись, щоб бути ерудованим, володіти мистецтвом викладання та навчання. Загалом сам Сухомлинський читав-всі навчальні курси у старших класах (крім математики і біології). Досить цікавою у цьому зв'язку є система аналізу уроків молодих вчителів яку він здійснював.

Крім ерудиції, В.Сухомлинський мав неабияку силу волі, вирізнявся поміркованістю, надзвичайною скромністю, працездатністю (вставав щодня о четвертій годині ранку й писав власні твори до восьмої), людяністю. Також педагог володів кількома іноземними мовами. У багатьох напрямках педагогічної науки він випередив свій час.

